

COL·LOQUI INTERNACIONAL WALTER BENJAMIN, 2023

16, 17, 18 de novembre de 2023

Organitza: Memorial Democràtic, MUME, Càtedra Walter Benjamin UdG. Amb el suport de: Ajuntament de Portbou, ,
Diputació de Girona, Ajuntament de Girona i Consell social de la Universitat de Girona

«El temps de la memòria i el temps de la història. La governança dels passats traumàtics»

Aproximadament en el decurs de les tres dècades darreres, en molts dels països que han viscut conflictes bèl·lics o règims polítics dictatorials –els quals s’han caracteritzat per la violació sistemàtica dels drets humans– s’han aprovat articulats jurídics. El seu objectiu és, sobretot, reparar les penalitats que ha sofert una part rellevant de la població en el passat recent. Així, doncs, amb freqüència, en contextos democràtics, es tracta de treure a la llum situacions injustes, inhumanes, que es consideren èticament inadmissibles i, arran de la demanda d’una part de la societat, es decideix legislar per tal que “allò que no hauria d’haver succeït mai” no torni a succeir. Tanmateix, en escenaris de caire postdemocràtic i il·liberal –en auge els darrers anys– l’aprovació de lleis memorials és emprada per aconseguir l’objectiu contrari: l’ocultació d’episodis controvertits del passat i posar la història al servei de l’exaltació nacional.

Legislar suposa, en bona mesura, reglamentar, ordenar i jerarquitzar l’accés al passat. Comporta incloure criteris jurídics, morals i polítics en la interpretació dels temps pretèrits propers. Davant de l’evidència de les atrocitats comeses, amb freqüència es parla de “deure de memòria”. Una manera d’afrontar el passat que, tot i les bones intencions, marca uns camins pel que fa al tractament del llegat heretat. Cosa que, en nom l’exercici d’una crítica lliure, fa que sobretot des dels àmbits acadèmics se sostingui que no es poden posar límits a les investigacions i interpretacions. És a dir, no s’estaria d’acord amb la imposició d’una visió canònica del passat, unidireccional, un suposat “relat oficial”.

Alhora, però, és evident que hi ha fets i actituds que són execrables i que en una societat democràtica difícilment són acceptables. Negacionismes, revisionismes sense fonament, solen circular en l’àgora mediàtica amb no poc predicament. Enfront d’aquesta situació, que portada als extrems es balanceja entre l’eslògan memorial populista i la rigidesa acadèmica estèril, és obvi que la qualitat democràtica n’és la gran perjudicada. El “bonisme” i l’excés compassional, d’una banda, poden comportar simplificacions que condueixen a visions incompletes del passat en què desapareixen les relacions de dominació i, fins i tot, les formes de resistència en nom de la sacralització de la víctima. De l’altra, en nom del científisme, el menyspreu cap a la memòria com a forma d’aproximació al passat pot prendre un caràcter deshumanitzador i fins i tot cínic.

El passat és important en la conformació del present de les societats i, per tant, no és ni de bon tros un material dipositat en una torre d’ivori a disposició dels estudiosos. Contràriament, es tracta d’un llegat –molt sovint conflictiu– que s’enllaça traumàticament amb el present. Com conuiu-hi és un dels grans desafiaments i per això no poques societats dissenyen i despleguen mesures de governança en relació a aquestes herències rebudes. Com es “domina” aquest passat és el gran repte. L’historiador Antoine Prost i el filòsof Paul Ricoeur suggerien fa uns anys un gir del cèlebre enunciat “deure de memòria” i apostaven per un “deure d’història” per tal de facilitar el “dret a la memòria”.

En aquest col·loqui, a partir de la discussió a l’entorn d’alguns conceptes clau i l’exposició d’exemples de diverses realitats geogràfiques i històriques, es plantegen aquestes qüestions controvertides, que relacionen els vincles estrets entre la història, la memòria, la voluntat de legislar i, al cap i a la fi, les polítiques públiques de memòria com a eines de governança d’aquests “passats que no acaben de passar”.

Programa

Dijous 16 de novembre

Girona. Sala de Graus, Facultat de Lletres, Universitat de Girona

Sessió inaugural

18.30 h Presentacions institucionals

18.45 h Conferència d'obertura

«Història i memòria a la cultura contemporània»

Josep Maria Fradera (Fac. d'Humanitats/Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives, Universitat Pompeu Fabra)

19:45 h Lliurament del Premi Internacional Walter Benjamin, VI Edició, 2023

Divendres 17 de novembre.

Barcelona. CCCB, Barcelona, Aula 2

Sessió de matí:

09.15 - 09.30 h Benvinguda

09.30 - 10.30 h «Una genealogia crítica del concepte “deure de memòria”» Sébastien Ledoux (Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne / Sciences Po Paris)

10.30 - 11.30 h «Polítiques de memòria a Argentina: llums i ombres» Marisa González de Oleaga (Fac. Ciencias Políticas y Sociología Universidad Nacional de Educación a Distancia-UNED)

11.30 - 12.00 h Pausa

12.00 - 13.00 h «Japó, Corea, Xina, Taiwan. Les guerres de memòria i la seva repercussió política en el present» Chiao-In Chen (Fac. Filosofia i Lletres / Centre d'Estudis de les Democràcies i Dictadures / Universitat Autònoma de Barcelona-CEDID-UAB)

13.00 - 14.00 h «Europa de l'est. Les memòries després de la “fi de la història”» José María Faraldo (Universidad Complutense Madrid / Center for Contemporary History, Potsdam)

Sessió de tarda:

16.00h - 17.00 h «Buscar en l'espai el què es perdé en el temps. La dimensió temporal de dret i memòria i els seus conflictes» Alfons Aragoneses (Direcció General de Memòria Democràtica / Fac. de Dret - Universitat Pompeu Fabra)

17.00 - 18.00 h «Alemanya enfront del seu passat. Un model?» Emmanuel Droit (Université de Strasbourg Sciences Po)

18:00 -19:00 h Conferència de Cloenda

«Transmissió històrica del passat recent, polítiques i lleis de memòria a Espanya. Un estat de la qüestió des de la transició a la democràcia» Paloma Aguilar Fernández (Fac. Ciencias Políticas y Sociología Universidad Nacional de Educación a Distancia-UNED)

Dissabte 18 de novembre

Portbou

08.00 h Ruta Walter Benjamin. Itinerari a peu de Banyuls a Portbou. Amb intervenció artística a càrrec de Nau Còclea
Inscripcions: cal apuntar-se a l'ajuntament de Portbou abans del dia **15 de novembre de 2023**.

T. (0034) 972 390 274 - portbou@portbou.cat

Punt de trobada: Oficina de Turisme de Portbou. Passeig Lluís Companys s/n. Trasllat gratuït al punt de sortida.

Portbou: Sala La Congesta (C/ Méndez Núñez 20)

18.30 h *L'enterrador*. De Gerard Vázquez i Pepe Zapata. Companyia Teatro de dos

Espectacle teatral gratuït amb reserva d'entrada

Reserves: Oficina de Turisme de Portbou - T. (0034) 972 125 161 - turisme@portbou.cat